

2

ANSATTE, UTDANNING OG KOMPETANSE

2.1 ANSATTE I APOTEK

Fagpersonalet i apotek består i all hovedsak av farmasøyter og apotek teknikere. Begge disse gruppene er autorisert helsepersonell. Gjennom helsepersonelloven er de underlagt samme grunnleggende lovverk som andre grupper av helsepersonell. Helsepersonelloven gir en rekke plikter som står i forhold til de rettigheter pasientene har etter pasientrettighetsloven. Dette lovverket gir i kombinasjon med autorisasjonsordningen en offentlig kvalitetssikring av yrkesutøvelsen i apotek, og bidrar til å styrke pasientsikkerheten. Sentralt i lovgivningen står krav til forsvarlig yrkesutøvelse, vedlikehold av kompetanse, regler for taushetsplikt og dokumentasjon av helsehjelp som ytes av helsepersonell.

Farmasøyter

I 2007 gjennomførte myndighetene en deling av farmasøytgruppen i reseptarfarmasøyter og provisorfarmasøyter, som tilpasning til profesjonsbetegnelsene i EU. Provisorfarmasøytene er universitetsutdannede med mastergrad (5 år / 300 studiepoeng). Reseptarfarmasøytene er høyskoleutdannede med bachelorgrad (3 år / 180 studiepoeng) For å kunne ekspedere legemidler selvstendig etter resept og rekvisisjon, må man være autorisert farmasøyt i Norge.

Apotekere

Apotekeren er apotekets leder. For å bli apoteker kreves mastergrad, autorisasjon som provisorfarmasøyt, og to års relevant yrkespraksis etter endt utdanning. Apotekeren skal sørge for at apotekvirksomheten til enhver tid drives etter de lover, forskrifter og krav til faglig og forsvarlig standard som er gitt. Apotekeren må ha driftskonsesjon for apoteket, og går derfor også under benevnelsen driftskonsesjonær. Driftskonsesjoner tildeles av Statens legemiddelverk.

Apotek teknikere

Apotek teknikere supplerer farmasøytene i apoteket, og har viktige oppgaver i forbindelse med reseptekspedisjon, service og kundekontakt, egenomsorgsinformasjon og annen informasjon til publikum, samt varebehandling og kontorarbeid. Apotek teknikere har ikke rett til selvstendig å ekspedere legemidler etter resept eller rekvisisjon.

Assistenter

Ansatte i apotek som tidligere hadde tittel «Apotek tekniker uten fagutdanning» har etter 1. januar 2008 ikke anledning til å kalle seg apotek teknikere. Denne tittelen er beskyttet gjennom autorisasjonssystemet, og forbeholdt de med gjennomført apotek teknikerutdanning og autorisasjon.

Tabell 2.1.1 Ansatte i alle apotek

Kategori	01.jan.02		01.jan.06		01.okt.08	
	Antall ansatte	Antall årsverk	Antall ansatte	Antall årsverk	Antall ansatte	Antall årsverk
Apotekere/driftskonsesjonærer	342	340	423	411	509	500
Master i farmasi	524	441	578	502	715	641
Bachelor i farmasi	903	758	1 095	929	1 159	1 004
Apotek teknikere med fagutdanning	2 709	2 237	2 746	2 232	2 917	2 419
Assistenter*	1 444	1 058	1 057	801	939	692
Andre, sykepleiere, økonomer mv.	303	175	249	144	261	174
Sum	6 225	5 009	6 148	5 019	6 500	5 430

* Assistenter er tidligere apotek teknikere uten fagutdanning

Andre ansatte

Per oktober 2008 er det ansatt 71 sykepleiere, 3 hjelpepleiere, 7 bioingeniører og 2 kjemiingeniører i norske apotek. I tillegg er det ansatt kontormedarbeidere, rengjøringspersonale, økonomer og sjåførere. Totalt utgjør dette gruppen «andre» på 261 personer.

Det utføres i dag 421 flere årsverk i apotek enn i 2002, en vekst på 8 prosent (se tabell 2.1.1). Prosentandelen farmasøytiske årsverk har økt fra 31 prosent i 2002 til 40 prosent i 2008. Andelen årsverk utført av apotekteknikere er redusert fra 66 prosent i 2002 til 57 prosent i 2008.

Fra 2006 til 2008 er det ansatt 86 flere apotekere, 137 flere provisorfarmasøyter og 64 flere reseptarfarmasøyter. Det er 171 flere apotekteknikere med fagutdanning i apotekene i 2008 sammenlignet med 2006, samtidig som det er 118 færre uten fagutdanning (assistenter). Apotekteknikerne har vært omfattet av en overgangsordning i forbindelse med autorisasjon som helsepersonell, og tallene

kan tyde på at flere apotekteknikere har fått autorisasjon før overgangsordningen utløp 1. januar 2008.

Andelen farmasøytiske årsverk av det totale antallet årsverk er 41 prosent i sykehusapotekene og 39 prosent i primærapotekene. Andelen farmasøytårsverk som utføres av farmasøyter med masterutdanning er 33 prosent i sykehusapotekene og 19 prosent i primærapotekene.

Per 25. september 2007 var det autorisert 1 598 reseptarfarmasøyter. Av disse var 93 prosent kvinner. Det var autorisert 2 309 provisorfarmasøyter hvorav 73 prosent var kvinner. Videre var det autorisert 5 015 apotekteknikere med en kvinneandel på 97 prosent.

Tallene viser at litt over halvparten av det totale antallet autoriserte provisorfarmasøyter arbeider i apotek, mens nesten 3 av 4 av reseptarfarmasøytene gjør det. Av apotekteknikerne er det 58 prosent av de autoriserte som jobber i apotek.

Tabell 2.1.2 Ansatte i apotek per 1. oktober 2008 fordelt på primærapotek og sykehusapotek

Kategori	Primærapotek		Sykehusapotek	
	Antall ansatte	Antall årsverk	Antall ansatte	Antall årsverk
Apotekere/driftskonsesjonærer	477	468	32	32
Master i farmasi	418	368	297	273
Bachelor i farmasi	1 073	926	86	78
Apotekteknikere med fagutdanning	2 425	1 981	492	438
Assistenter*	869	630	70	62
Andre, økonomer, sykepleiere m.v	212	127	49	47
Sum	5 474	4 500	1 026	930

* Assistenter er tidligere apotekteknikere uten fagutdanning

Tabell 2.1.3 Andelen autoriserte apotekansatte av totalantallet autorisert.

	Antall autoriserte	Antall ansatte i apotek	Prosentandel ansatte av autoriserte
Provisorfarmasøyt (inkl. apotekere)	2 309	1 224	53,0
Reseptarfarmasøyt	1 598	1 159	72,5
Apotekteknikere med fagutdanning	5 015	2 917	58,2

* Kilde: Autorisasjonskontoret, sept. 2007

2.2 UTDANNINGENE

Flere år med nedgang i søkermassen til de farmasøytiske utdanningene snudde til vekst i 2008. Det lave antallet søkere over flere år utløste i 2008 ulike rekrutteringstiltak til studiene, gjennom utvikling av informasjonsmaterieill (www.farmasifag.no) og deltagelse på yrkesmesser. Det planlegges utvidet rekrutteringskampanje for kommende år.

Da søknadsfristen til universiteter og høyskoler utløp 15. april 2008, viste det seg at det totalt var 9 prosent flere søkere, og 12 prosent flere som hadde farmasi som førstevalg, sammenlignet med året før. Økningen var størst ved Farmasøytisk institutt ved Universitetet i Oslo, med 33 prosent som førstevalg. Farmasiutdanningen ved universitetet i Oslo har 13 søkere per studie plass, mens det i Bergen er 18 søkere. I Tromsø var det 11 søkere per plass, 39 hadde farmasi som førstevalg. Totalt ble 33 personer tatt opp til de 35 studie plassene (tabell 2.2.1).

På bachelor-studiene var ikke økningen i søker tallet like stor. Det var 695 søkere til 60 plasser på høyskolen i Oslo (HiO), og 201 søkere til 30 plasser på høyskolen i Nord-Trøndelag (HiNT). På HiNT ble det tatt opp 36 studenter og ved HiO 70 personer.

Tabell 2.2.1 viser en oversikt over antall studenter tatt opp høsten 2008, antall i avgangskullet som forventes ferdig i løpet av 2009 og antallet som ble ferdig i løpet av 2008.

Ved Senter for farmasi i Bergen ble første kull med farmasøytter uteksaminert i 2008.

Alle studiestedene har tilbud om påbygning til mastergrad for reseptarer. I 2006 ble det tatt opp 10 studenter på slike studieprogram til sammen i Bergen og Tromsø. Farmasøytisk institutt i Oslo har tilbudt en slik ordning siden 2007. I 2007 ble det tatt opp 19 studenter, 13 av disse er tatt opp i Oslo. I 2008 ble det tatt opp 13 reseptarstudenter i Oslo og fem i Bergen.

Tabell 2.1.4 Studenttall opptak 2008, endelig eksamen 2008 og 2009

	Antall studie- plasser	Antall studenter tatt opp høsten 2008	Antall studenter i avgangskullet (ferdig 2009)	Antall avlagt endelig eksamen 2008
Senter for farmasi UiB	24	30	23	23
Institutt for farmasi UiT	35	33	33	28
Farmasøytisk institutt UiO	63	92	52	50
Sum Universitet	122	155	108	101
Reseptarutdanningen HiO	60	70	43	45
Reseptarutdanningen HiNT	30	36	20	24
Sum Høyskoler	90	106	63	69
Total Univ. og høgsk.	212	261	171	170

Master i farmasi

Utdanningen Master i farmasi gis ved følgende universiteter:

- Universitetet i Oslo, ved Farmasøytisk institutt som hører inn under Det matematisk naturvitenskapelige fakultet, www.farmasi.uio.no
- Universitetet i Tromsø, ved Institutt for farmasi som hører inn under Det medisinske fakultet, www.uit.no/farmasi/
- Universitetet i Bergen, ved senter for farmasi, et tverrfakulært studium under både Det matematisk naturvitenskapelige og Det medisinske fakultet, www.uib.no/farm

Studiet tar 5 år og består av et grunnstudium og en masteroppgave. En praksisperiode på seks måneder gjennomføres som en del av studiet.

Masteroppgaven er en selvstendig gjennomført forskningsoppgave, og gir mulighet til fordypning i et farmasøytisk fagområde. Flere opplysninger om de enkelte studier, opptaksvilkår med mer finnes på det enkelte universitets hjemmeside.

Bachelor i farmasi

Bachelorutdanningen i farmasi kan tas ved følgende høyskoler:

- Høgskolen i Oslo, Avdeling for helsefag, www.hio.no
- Høgskolen i Nord-Trøndelag, Avdeling for Helsefag i Namsos, www.hint.no

Bachelorutdanningen er et treårig studium som omfatter teoretisk undervisning og praksisperioder på til sammen seks måneder på apotek. Flere opplysninger om de enkelte studier, opptaksvilkår med mer finnes på den enkelte høyskoles hjemmeside.

Apotekteknikerutdanningen

Den videregående skolen tilbyr fagutdanning som apotektekniker. Skoleløpet er helse- og sosialfag første år, helseservicefag andre år og apotekteknikk tredje år. Det er 13 videregående skoler som tilbyr denne utdanningen. Oversikt over utdanningssteder finnes på Farmasiforbundets hjemmesider, se www.apotektekniker.no.

Tabell 2.3.1 Antall ansatte i primærapotek i nordiske land per 1. januar 2008

Kategori	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Apotekere/driftskonsesjonærer	242	590	477	665*
Kvalitets- og sikkerhetsansvarlig**				356
Master i farmasi	691	816	418	400
Bachelor i farmasi		3 839	1 073	3 472
Farmakonomer	3019			
Apotekteknikere		3 060	2 425	2 195
Assistent			869	90
Andre	2 275***		212	
Sum	6 227	8 305	5 774	7 178

* Apotekere i Sverige kan være enten provisor (apotekare) eller reseptar

** Dette er både provisorer (apotekare) og reseptarer som leder apotek, men apoteket er organisert med en områdeleder som har ansvar for flere apotek.

*** Andre omfatter farmakomelever og øvrige ansatte

2.3 ANSATTE I APOTEK I NORDEN

Utdanningen Master i farmasi finnes i alle de nordiske landene. Bachelorutdanningen (reseptør) finnes bare i Norge, Sverige og Finland. I resten av Europa er det farmasøytutdanning kun på mastergradsnivå, ikke på bachelornivå (tre-årig farmasøytutdanning).

I Danmark er det etablert en utdanning som *farmakonom*, som er en treårig helseutdanning etter videregående skole (gymnas/studenteksamen). Utdanningen består av teori og apotekpraksis. Farmakonome kan selvstendig utlevere og kontrollere reseptpliktige legemidler, men på apotekerens ansvar. En farmakonom kan ikke være apotekerens stedfortreder. I Danmark har man ingen apotekteknikerutdanning tilsvarende den norske, men det er ansatt en del personale i apotekene uten farmakonom- eller farmasiutdanning. I Norge, Sverige og Finland er det relativt store grupper med apotekteknikere.

2.4 TNS GALLUPS APOTEKBAROMETER

Syv av ti nordmenn sier at de har stor eller svært stor tillit til apotekene i Norge, viser en representativ undersøkelse som TNS Gallup årlig gjennomfører for Apotekforeningen. Det er kun én prosent som har liten eller svært liten tillit til apotek. Tilliten til apotekene har vært svært stabil gjennom de seks årene undersøkelsen har vært utført.

Undersøkelsen sammenligner apotekenes tillit med andre aktørene i helsesektoren, og apotekene kommer ut med klart høyest tillit i befolkningen. Legene har stor eller svært stor tillit hos 59 prosent av befolkningen. Tilliten til sykehusene er noe lavere enn tilliten til legene, og 53 prosent sier at de har stor eller svært stor tillit til sykehusene. Se figur 2.3.1.

Publikum er godt fornøyd med servicen de mottar i apotekene. Nesten seks av ti (59 prosent) svarer at de er fornøyd eller svært fornøyd med servicen de får i det apoteket de benytter mest. Bare to prosent mener at de har fått dårlig service, mens ingen svarte at de fikk svært dårlig service i sitt apotek.

64 prosent av forbrukerne er fornøyde eller svært fornøyde med det apoteket de benytter mest. Det er svært få som uttrykker misnøye. God service, god informasjon og kort ventetid er de tre faktorene apotekkunden legger størst vekt på når de er på apoteket.

Figur 2.4.1 Utvikling i tillit til ulike helsebransjer 2002 - 2008

